

# ZPRAVODAJ

č.127



*Ať vám slunce  
více prozáří  
letošní podzim*

říjen 2013

---

*Vychází 3x ročně*

Ediční rada Zpravodaje: Jitka Knížková, odp. redaktorka ([j.knizkova@centrum.cz](mailto:j.knizkova@centrum.cz)),  
Zuzana Holancová ([zuzana.holancova@centrum.cz](mailto:zuzana.holancova@centrum.cz)),

Soňa Neumannová a Dana Velebová

Kresby: Marie Tvrdková

Tisk: Tiskárna J+H, Praha 3

Techn. zpracoval: Jan Heřmánek

Internet: [www.czsos.cz/hortiklub](http://www.czsos.cz/hortiklub)

## ZEN V ZAHRADE

*Zen znamená dosáhnout čisté mysli a používat ji.*

*Zen znamená porozumění svému pravému já.*

*Každý na tomto světě hledá štěstí vně sebe, nikdo však nerozumí svému pravému já...*

*Budeš li se upřímně ptát : Co jsem? – dříve či později narazíš na zeď – NEVÍM.´*

*Zen je udržení mysli NEVÍM vždy a všude... Nechci nic jen pro sebe, pouze pro všechny bytosti.*

*Taková mysl je již osvícením, které nazýváme Velkou láskou, Velkým soucitem, Velkou cestou. Je to jednoduché, není to nic těžkého...(Zen buddhismus)*

*Zenový mistr Seung Sahn (1927-2004)*

Následující kapitulu možná použijete jako návod k vytvoření vlastní malé meditační zahrady, nebo s její pomocí dodáte nádech zenu už existující zahradě či jinému místu, kde pěstujete rostliny. Nemusíte se snažit za každou cenu dosáhnout „autentického“ zenu – pro zen je důležité to, abyste zůstali věrni sami sobě a snažili se používat přírodní materiály, které většinou získávají patinu. Nejlepší jsou materiály z místa, kde žijete.

Ve srovnání se západní zahradou je zenová zahrada umírněnější, důraz je kladen na prostorovou harmonii, nikoliv na geometrické formy.

- neurovnává se terén, naopak mech se nechá sledovat přirozené zvlnění povrchu.
- škála kontrastních i komplementárních odstínů zeleni, stromy a kameny uprostřed zeleně mechů působí přirozeně.
- nášlapné kameny jsou rozmístěny nepravidelně, cestičky se vlní.

*Práce zahradníka je téměř nepostřehnutelná.*

Dalším rysem je úspornost prostředků. Skály, písek a voda, stromy, keře, kapradí a mechy jsou základními prvky, které představují hory, řeky, jezera i vodopády. A z nich se vytváří scenérie krajiny, ovšem v miniatuře.

Hlubší filozofie velí zenovému zahradníkovi ukázat vztah mezi životem a přírodou, a dovolit návštěvníkovi zažívat realitu všech věcí.

### Čtyři styly zenové zahrady

1. krajina rybník-moře-kopec;
2. skála-suchý kámen-suchý pramen;
3. čajová zahrada;
4. zahrada ve dvoře.

#### *Styl krajina*

Zahrnuje potůčky a kameny s lávkou, je tu i malý ostrůvek uprostřed rybníka. Klikatá pěšina vede od jednoho prvku ke druhému, návštěvník obdivuje různé proměnlivé scenérie. Variací je zahrada „mnoha potěšení“, představuje několik zahrad kolem centrálního rybníka. Jedna nebo i více z nich často zahrnují pohled za hranice zahrady, tzv. „propůjčený výhled“. Tento rys je častý v okolí Kjóta, kde jsou výhledy na hory. Chrámové zahrady Sajhó-dži (1339) a Tenrjú-dži (1343) v Kjótu jsou slavnými příklady.

## *Kamenná zahrada*

Je tu jen několik keřů, základem jsou kameny, písek a štěrk. Má vybízet k přemýšlení. Je zde souvislost s obrazy tuší (zahradníci byli i malíři), ovšem zahrada je obraz trojrozměrný. Kameny podle tvaru a textury jsou nositeli různých poselství, záleželo i na úhlu položení. Štěrk je uhrabán tak, aby se dosáhlo perspektivy. Symbolizuje mnohostrannost světa. Jsou i jiné výklady, v duchu zenu však každý chápe zahradu po svém. Zahrada byla často navržena tak, aby se do ní pohlíželo, nebyla určená k procházkám, má podporovat meditaci. Kamenné zahrady nepodléhají proměnám během ročních dob, poskytovaly mnichům *pocit klidné věčnosti*.

## *Čajová zahrada*

Tato zahrada je vybudována kolem čajového pavilonu, aby podporovala mírnou duchovní kvalitu rituálu přípravy a pití zeleného čaje. Ceremoniál rozvíjí vnitřní klid a oceňování krásy přírody. Čajová zahrada má vypadat prostě a přirozeně, ale design pěšin, které jí vedou, pohled na čajový pavilon a složení rostlin se snaží (v malém prostoru zahrady) obsáhnout zkušenost s výletem do hor k chýši poustevníka. *Důraz je na rustikálnost, ale v rámci přirozené krásy.*

## *Zahrada ve dvoře*

Tento styl je určen pro malý prostor, který nabízí japonské obydlí. Může kombinovat rysy dalších zahradních stylů; nejoblíbenější je malé vydání skutečné nebo idealizované krajiny. Obvykle skýtá pohled z verandy nebo okna obývacího pokoje.

## **Elementy a jejich symboly**

### *Krása a jednoduchost*

Elementy a jejich symboly usilují vyjádřit vnitřní pravdy vnějšími formami zahrady. Buď přímo: kvetoucí rostliny a opadavé stromy vyjadřují nestálost života. Nebo alegoricky: kameny, uhrabaný písek (tekoucí voda) ilustrují parabolu, náboženský ideál nebo vizi ráje.

### *Rostliny*

Typický je omezený počet (borovice, javor, rododendrony a kamélie). Další prvek je sestříhaný keř. K tomu mechy, bambus, švestky a třešně.

Borovice symbolizuje trvalost. Je spojována s horou Horai, mytickým domovem osvětlených bytostí. Reprezentuje i dlouhověkost.

Kamélie jako červeně kvetoucí keř, jehož květy opadávají uprostřed kvetení – připomínka, že i uprostřed plného květu života je smrt neustále přítomná.

Lucerny – sopečné prvky. Objevily se se vznikem čajových zahrad. Nejoblíbenější jsou ty, které porostly mechem a lišejníkem. Jsou vizuálním symbolem přemýšlivého stavu mysli.

Rododendrony – velmi oblíbené, protože snesou i tvarování do různých forem. Rododendrony se používají především k ztvárnění mraků nebo horské krajiny.

Písek - v zenové zahradě především bílý písek, může to být i jemný štěrk. Shrabuje se do lineárních vzorů, pak vypadá jako vlny na moři nebo potok, řeka, vodopád či jezírko uprostřed země.

Voda reprezentuje prostor a svobodu: je vždy v pohybu, má vždy jen tu podobu, kterou právě přijala. V zenu se využívá veškeré její působení na smysly, zvuk, odraz světla, chladivost. Japonci věří, že jejich zahrady vypadají nejlépe po dešti.

Světlo – každý zenový zahradník se pečlivě zamýšlí nad prvkem světla během dne i během ročních období, světlo může představit zahradu v její nejkrásnější podobě, nebo zdůraznit nějaký zvláštní prvek.

Vodní nádržky se používají k mytí rukou, symbolicky k očištění. Umístění při zemi nutí člověka se sklonit, tím vyjadřuje svou pokoru. Nádherné jsou nádrže v kamenech, například mlýnských.

### **Umělá přirozenost**

Zahradník se snaží vytvořit formy, které jsou stylizovanými obrazy přírody.

Zenový zahradník se znovuvytvářením přírody snaží nalézt další způsob, jak vyjádřit složité a neoddelitelné propojení mezi lidskými bytostmi a přírodou, které je základem zenového učení.

Základem zenového pohledu zahradníka na krásu a harmonii je jeho snaha dosáhnout rovnováhy mezi divokou přírodou a kontrolou.

Péče o rostliny je toho příkladem. Tvarování je stylizovaným obrazem přirozených tvarů. Borovice se sestřihávají tak, aby připomínaly hory erodované větrem nebo borovice na mořském pobřeží. Je to neuvěřitelně intenzivní práce. Má však i vnitřní symboliku, hodnotu trvalosti a přizpůsobení.

Bambus, sklánějící se ve větru je symbolem moudrosti přílišného neulpívání na názorech. Volně proudící voda kolem překážek, které ji zpomalí, demonstruje cestu nejmenšího odporu jako možnost postupovat vpřed.

Náhodné polštáře mechu, ostrůvky horské trávy, kameny stržené proudem vody – i když jen potůčku – to vše vytváří člověk s láskou k přírodě a snahou o přirozenost.

### **Zahrada jako duchovní cvičení**

Udržování zahrady se stává součástí procesu sebeuvědomění a zároveň poskytuje i přímé vyjádření zenových hodnot. Není jen prací, kterou je třeba udělat.

Každodenní práce v zahradě je součástí rutiny kláštera. Hrabání listí, uhrabávání písku, starost o rostliny, keře a stromy a udržování pěšin jsou příležitosti k *praktikování meditace v pohybu*, k udržení klidu mysli, zatímco tělo pracuje.

V tradiční japonské společnosti, stejně jako na Západě, se práce v zahradě stává znakem odpoutání se od společnosti a jejích hodnot.

Z. Holancová

Čerpáno z: David Scott, 2002: Zen v praxi

*Dokonalá bytost se podobá vodě: všem bytostem ochotně dává osvěžení a požehnání. Bez odporu vyplňuje hlubiny, před nimiž člověk prchá, a stojí nejbližší k tao.*

*Lao-c'*

## **VYTVOŘTE SI MÍSTO PRO AKTIVNÍ ODPOČINEK**

Zahrada, kde je mezi záhony a cestičkami prostor na hraní, zůstane vždy živá a čínorodá. Ať už je množství jiných elementů (jako modré a bílé květiny, točité chodníčky a porostlé zdi) jakékoli, zahrada ožije spolu s lidmi, kteří se tu budou dobře bavit. Trávník na krocket, cestička s namalovaným panákem na skákání, šlapáky z kamenů, po kterých přejdete přes potok suchou nohou, to všechno jsou detaily, které dodají jiskru zahradě bez života, která je přísně účelová.

Mezi plánováním a obdobím sklízně potřebuje zahrada čas a prostor, aby rostla, kvetla a ukázala se světu v plné kráse. Rostlina musí nejdříve vykvést, teprve potom dá ovoce a zahrada potřebuje energii ohně, aby dokončila cyklus bytí.

Když si děti pravidelně hrají na zahradě, jejich čínorodost vám dá podněty, které potřebujete. Postavte jim houpačku, domeček v koruně stromu s provazovým žebříkem. Cokoli, co jim pomůže běhat, skákat nebo šplhat, zvýší energii ohně zahrady. Domácí miláči a vůbec zvířata mohou hrát podobnou roli.

*Z.Holancová*

(podle: Feng-šuej a zahrada)

## **OSOBNOSTI V OBORU ZAHRADNÍ ARCHITEKTURY – V**

### **Hermann kníže Pückler a Eduard Petzold**

Oba představují jedny z nejvýznamnějších osobností 19.století spjaté s evropskou parkovou a krajinnou tvorbou vůbec. Především pak s proslulým anglickým parkem v Muskau (též lužický Mužákov, dnes Bad Muskau). Kníže Pückler byl o generaci starší než Eduard Petzold a tak se v počátcích Petzoldova vzdělávání významně podílel na jeho formování a odborném růstu. V období profesní zralosti však E.Petzold svou znalostí introdukovaných dřevin a rozsahem díla na evropském kontinentu svého učitele přerostl.

V charakteristice obou osobností najdeme mnohé společné prvky, ale i protiklady. Oba byli obdařeni mimořádným tvůrčím nadáním, fantazií, citem pro kompozici, barvu a rostlinný materiál. Oba hodně cestovali, kníže Pückler jako neúnavný dobrodruh, který rád poznával cizí země a byl v touze po poznání ochoten i riskovat život. Eduard Petzold, jako vyhledávaný architekt žádaný po celé Evropě, vždy navštívil území, na jejichž úpravách se podílel. Oba byli také obdařeni literárním talentem. Pückler proslul svým brilantním slohem, a ať popisoval své odborné zahradnické zkušenosti, nebo dobrodružné cestovatelské zážitky, jeho publikace byly vždy úspěšné a žádané. Petzold se

ve svých statích nebo ucelených publikacích zabýval především odbornou zahradnickou a krajinářskou problematikou a jeho práce též měly velký úspěch. Lze říci, že jejich publikace jsou obsahově platné dodnes. Bohužel žádná nebyla dosud přeložena do českého jazyka. Oba muži zásadním způsobem ovlivnili evropskou parkovou tvorbu a zanechali významnou stopu i na území Čech jak v podobě vlivu svých odborných publikací, podle kterých celý život pracoval např. hrabě Arnošt Silva Tarouca a tvořil svůj zámecký park v Průhoních, tak vlastního díla. E.Petzold v Čechách navrhl a realizoval celkem 7 parků. Zásadní rozdíl mezi nimi byl v odlišném způsobu uplatňování vlastních schopností, což vyplývalo z jejich osobního založení.

**Hermann kníže Pückler** (30.10.1785 - 4.2.1871), německý šlechtic poněkud neklidné a extravagantní povahy, se v mládí věnoval krátkou dobu diplomatické dráze, poté vojenské kariéře, ale obor, který jej oslovil na celý život a pro který jevil skutečné nadání až posedlost, byla tvorba parků. V roce 1815 zdědil



panství v lužickém (dnes saském) Muskau. Zvlněná krajina na řece Nise o rozloze 500 ha skýtala vynikající možnosti pro zahradní a parkovou tvorbu, scházely mu však finanční prostředky. Prodejem panství by sice vyřešil svou neutěšenou finanční situaci, ale patrně navždy by si uzavřel cestu k vytvoření velkolepého parku. Zvolil tedy jinou cestu – o dva roky později se oženil s bohatou nevěstou Lucií, která mu přinesla věnem půl milionu zlatých. Kolem roku 1820 tak mohl zahájit svou přípravu na tvorbu parku v Muskau a začal studiem anglických parků. Ty měly již v té době za sebou stoletý vývoj, který reprezentovala celá plejáda významných tvůrců, jako byl Pope, Bridgman, Kent, Cobham, Brown, Shenstone, Hoare,

Chambers a další. Jejich různé filozoficko-náborové pojetí dodávalo anglickému parku mnoho podob. Klasikem této tvorby byl na začátku 19. století zkušený anglický praktik Humphry Repton (1752-1818), reprezentant vyzrálého náborového proudu. Kníže Pückler Reptona písemně oslovil a požádal jej o návštěvu, ale Repton byl již po smrti. Přesto hrabě navštívil v Anglii několik proslulých parků. Náborově se neztotožnil s romantickými architektonickými doplňky parků, jako byly např. antické či gotické ruiny nebo exotické turecké lázně či mešity, minarety a čínské pavilony. Nepřijal ani typický anglický prvek – pasoucí se stáda, představující romantickou bukolickou krajinu. Zřejmě nepochopil, že šlo především o důvod ekonomický (ovčí vlna, textilní manufaktury). Extravagantnímu Pücklerovi konvenoval nejvíce Reptonův ideál klidné heroické krajiny Claudia Lorraine a toto pojetí uplatnil v celkové kompozici svého parku.

Ovšem v bezprostředním okolí zámku, zvaném Květinová zahrada, použil množství nákladných květinových a keřových záhonů. Tato exponovaná úprava představovala desetitisíce kusů rostlin sazených do vějířů, rohů hojnosti a jiných ornamentů, které byly v době květu mimořádně efektní. V legendě zahrady najdeme též fontánu, vodotrysk, pergolu zdobící jeden ze vstupů do zámku, jinde lipovou pergolu nad částí vycházkovou a dále různé drobné stavby, jako např. gloriety v severní části Květinové zahrady. A na všech exponovaných místech nechyběla romantická posezení.

Vlastní park tvořil kníže dle reptonovských zásad, což znamenalo, že výsledný obraz se měl maximálně přibližovat přírodě. Využíval členitou modelaci terénu od údolních zamokřených poloh u řeky Nisy přes prosluněné, mírně zvlněné ovocné sady až k množstvím bočních údolí s až 10 m převýšením, porostlých krásnými bukovými lesy. Podstatná část parku byla realizována během 10 let. Dílo proslulo nejen působivými barevnými efekty, ale především celkovou malebnou kompozicí s mnoha atraktivními průhledy a výhledy. Park se stal pro Evropu všeobecně uznávaným vzorem.

Kníže Pückler, ve své tvorbě zcela podléhající své tvůrčí vášni, brzy naplnil obavy svého tchána a ocitl se v roce 1830 opět ve finanční tísní. Manželé se po vzájemné dohodě naoko rozvedli a kníže se vypravil do Anglie shánět novou bohatou nevěstu. Svě neúspěšné snažení velmi podrobně popisoval v dopisech své manželce Lucii. Po jeho návratu Lucie anonymně celou sbírku dopisů vydala knižně pod názvem *Dopisy od zemřelého manžela*. Dílo se setkalo s velkým ohlaselem čtenářů a Hermann a Lucie tak na čas vyřešili svoje finanční problémy. (Ale manželství s knížetem bylo pro Lucii zničující. Zemřela v roce 1854 v Branitzu ve věku 78 let zcela psychicky vyčerpaná.) Vzhledem k naprosté neschopnosti knížete racionálně nakládat s financemi byly publikační výnosy brzy vyčerpány a krize se opakovala. Manický kníže situaci řešil cestováním, které vnímal jako dobrodružství. Navštívil Alžír, Palestinu, Sýrii, Egypt, Maltu, Rhodos, Istanbul a další země. Nabyté poznatky hned publikoval, ale pro finanční krizi to bylo málo. Neudržitelný stav musel vyřešit prodejem celého panství Muskau.

Novým majitelem se stal r. 1846 holandský princ Carl Friedrich der Niederlande. Kníže Pückler sám se přesunul s manželkou na menší rodinný zámek v Branitzu. Bylo mu 60 let a opět manicky začal budovat park, který také proslul malebnou kompozicí a pyramidou vystupující z jezera, postavenou ve stylu výstředního romantismu. Bylo to místo posledního odpočinku jeho manželky a později v r. 1871 také jeho. Ale jeho posledním velmi nevšedním přáním prý bylo, že jeho tělo muselo být rozpuštěno v kyselině sírové.

Své zkušenosti se zakládáním parku popsal Pückler v knize *Andeutungen über Landschaftsgärtnerei*, vydané v roce 1833 v Lipsku. Dílo se stalo svými tvůrčími principy zejména pro středoevropský region základní učebnicí tvorby anglických parků. V roce 1834 vyšla (již bez obrazových tabulí) znovu ve Stuttgartu. Jeho prvotina – Muskauský park – je dnes součástí světového dědictví UNESCO. Hlavními principy Pücklerovy krajinářské tvorby jsou jednoduchost a soustředěnost kompozice k vnitřku, otevřenost k vnějšku, dále

člověk jako součást přírody, spojení domu se zahradou, ekologie pro člověka. „Zavazuji se k pěstování a kultivaci místních a zcela aklimatizovaných stromů a keřů, k vyhnutí se použití všech cizích okrasných rostlin a prvků, protože příroda musí být pravdivá k charakteru krajiny a místnímu klimatu. Tato místa by měla přírodu reprezentovat, ale přírodu kultivovanou k užívání a komfortu člověka.“ Tímto krédem se Pückler jasně distancoval od tvůrců šablonovitých anglických parků 19. stol. a dostává se tak velmi blízko našim současným představám. Dalším principem byla výchovná a vzdělávací hodnota parku, která je na svoji dobu až vizionářsky použita právě v Muskau jako místo výchovy a vzdělání veřejnosti proti vandalství. Park byl veřejnosti přístupný, i když zpočátku bylo nutné trpělivě škody návštěvníků odstraňovat, ale tím také je postupně vychovávat.

Kníže Hermann Pückler svými principy a postupy výrazně předběhl svou dobu a jeho celosvětový vliv na další směr krajinné architektury je nesporný.

**Carl Eduard Adolph Petzold** se narodil 14. ledna 1815 ve městě Königswald v rodině evangelického faráře. V roce 1826 se rodina přestěhovala do Muskau. Zde 16 letý Eduard v roce 1831 nastoupil na tříletou zahradnickou výuku do knížecího zahradnictví a parku. Prostředí parku bylo tehdy mladému Eduardovi důvěrně známé, byl odchovancem Pücklerovy tvorby. Kníže se stal jeho celoživotním vzorem a také podporovatelem. Po vyučení začínal Petzold jako pomocný zahradník, svůj první návrh parku vypracoval v roce 1834. Mezi lety 1835 a 1843 byl na zkušené v zámeckých parcích Matzdorf, Neuenhof, Eisenach, ale i na dalších místech. Několikrát také navštívil Anglii jako základní zdroj odborných informací. Uvědomoval si, že cestování, které mělo studijní i pracovní cíl, zásadně přispívá k jeho odbornému růstu. Na všech svých štacích vypracoval návrhy pro zakládání krajinnářských parků, případně návrhy úprav parků již stávajících. Na realizaci si sám osobně dohlížel. V roce 1844 přijal místo vrchního zahradníka v zámeckých parcích Ettersburg a



Weimar, kde působil do roku 1852. V tomto roce se vrátil do Muskau, aby nastoupil do služeb nového majitele panství – prince Friedricha der Niederlande. Ve funkci vrchního inspektora setrval 20 let, poté dalších 10 let vykonával funkci ředitele holandských zahrad. V roce 1881 zemřeli jeho zaměstnavatelé – princ i jeho manželka. Petzoldovi bylo 66 let, stáhl se do ústraní a žil u svých dětí v Drážďanech. Tam také v srpnu 1891 ve věku 76 roků zemřel.

Během výkonu všech svých zaměstnaneckých povinností se trvale věnoval projekci a realizaci parků na celém evropském kontinentě, což vyžadovalo



dobrou organizaci práce a vysoké pracovní nasazení. Projektováním se zabýval až do konce svého života.

Kromě toho založil se svým příbuzným Georgem Kirchnerem v roce 1865 v okrajové části Pücklerova parku okrasnou školku. Ta brzy proslula kvalitním a atraktivním rostlinným sortimentem, a tak získala odběratele z celé Evropy. Navíc byla známa svým arboretem, které prezentovalo pozoruhodné dendrologické sbírky. Celková výměra školky a arboreta byla 55 ha. V pozdější době školka připadla Polsku, a tak prakticky zanikla. V přehoustlých porostech se zachovalo pouze několik dendrologicky cenných dřevin ve věku 100 – 140 let.

Při charakteristice Petzoldovy osobnosti je nutné připomenout také jeho publikační činnost. Svoji první studii publikoval v roce 1843 a během své praxe to bylo přes 30 odborných příspěvků v různých časopisech. V roce 1861 vydal pod názvem *Die Landschafts-Gärtnererei* ucelenou práci, která se stala další zásadní zahradnickou učebnicí. Zde uplatnil především své rozsáhlé dendrologické znalosti zejména při popisech jednotlivých okrasných dřevin a jejich použití. V roce 1888 vyšla podruhé. S Georgem Kirchnerem vydal v roce 1890 v Goethe institutu publikaci *Arboretum Muscaviense*. V lednu 1890 Petzold v Blazewitz dopsal svoje paměti pod názvem *Erinnerungen aus meinem Leben*, které v témže roce byly vytištěny pouze v jednom exempláři pro rodinu. Jde o velmi cenný informační materiál jak z jeho soukromého, tak především profesního života. Petzold žil po vydání paměti ještě jeden a půl roku, a protože do poslední chvíle aktivně pracoval, doplňoval paměti osobními poznámkami. Práce má 275 stran a ještě 8 stran rukopisných poznámek, dopisovaných již jeho dětmi.

K dokreslení Petzoldovy osobnosti patří také jeho členství v řádu svobodných zednářů, kde byl již ve věku 25 let afilován do lóže Ernst zum Com in Rotha, později do lóže Zur goldenen Kette in Bunzlau ve Slezsku.

Pro Eduarda Petzolda byla charakteristická mimořádná pracovní kázeň, systematickosti a vysoká pracovní výkonnost.

Po jeho smrti paradoxně jeho jméno i dílo upadlo v naprosté zapomnění, a to na celých 100 let. Současný německý zahradní architekt Michael Rohde pátral na základě informací z rodinného okruhu po projektové pozůstalosti E. Petzolda. Objevil ji až v polovině 90. let 20. stol v Drážďanském archivu. Šlo o natolik zajímavý a rozsáhlý objev, že na něm založil a napsal disertační práci, publikovanou v díle *Von Muskau bis Konstantinopol*. Publikace mimo jiné uvádí celkový soupis Petzoldovy projektové dokumentace, a to 174 návrhů z 19 zemí Evropy. Mezi nimi je uvedeno též 7 parků na území Čech. Jde např. o zámecké parky Smičice (1868) - zadavatel baron Liebig, Český Dub (1870) - zadavatel baron Schmidt, Dobřenice (1870) - zadavatel baron Heinrich s chotí Gabrielou roz. Liebigovou, Malá Skála (1880) – zadavatel baron Oppenheimer, Josefův Důl (1883) - zadavatel baron Leitenberger st. a Lysá nad Labem (1890) - zadavatel baron Leitenberger ml. Ale tuto práci musel Petzold odmítnout, neboť v tu dobu pracoval na rozsáhlém projektu 800 ha parku v holandském Twickelu. Ale dílčí část – terasu s charakteristickým nárožním rondelem se solitérou

platanu javorolistého (*Platanus acerifolia*), patrně navrhl v rámci návštěvy v Lysé, která se uskutečnila v září 1890. V následujícím roce byla terasa s rondelem a platanem realizována a zachovala se dodnes.

Když v roce 1891 Eduard Petzold zemřel, byl mu v nedokončeném parku Twickel postaven památník. Jde o malebné zátiší se 3 starými duby a valounem o průměru asi 120 cm, na kterém je umístěna pamětní deska.

Petzoldovy parky u nás jsou poměrně dobře zachované, ať již z hlediska kompozice (Dobřenice, Skřivany, Malá Skála), nebo z hlediska jednotlivých krásně dopěstovaných dřevin (Smiřice, Český Dub, Lysá n.L.), plánuje se celková obnova parku v Josefově Dole u Mladé Boleslavi. Všechny jeho realizace by si velmi zasloužily důstojnou upomínku na svého tvůrce.

J.Knížková

### *Použitá literatura:*

Zprávy památkové péče č.69

Jan Hendrych, 1998: Eduard Petzold in Bohemia

## **Magická rostlina Vánoc – cesmína**

S postupujícím podzimem a blížící se zimou pomalu mizí půvab většiny opadavých dřevin.

O krásu zahrady se pak starají zejména jehličnany a stálezelené listnaté keře. Jedním z nich je cesmína, která právě v tomto čase patří mezi pravé zahradní skvosty.

Cesmíny (*Ilex*) jsou jediným velmi bohatým rodem čeledi cesmínovitě (*Aquifoliaceae*), který zahrnuje 500 – 600 druhů. Jsou to opadavé nebo stálezelené dvoudomé stromy a keře se střídavými nebo výjimečně i vstřícnými listy, které jsou tuhé nebo měkké, na okraji celokrajné, pilovité nebo ostnitě, s drobnými opadavými nebo vytrvalými palisty. Obvykle lysé, zřídka i pyřité listy mají obvykle řapík, ale výjimečně jsou i přisedlé. Květy jsou buď jednotlivé nebo častěji uspořádané v chudých úžlabních vrcholcích či svazečcích. Jsou jednopohlavné, pravidelné a drobné, obvykle 4–8 čtne. Kalich je vytrvalý, koruna na bázi rostlá, nejčastěji bílá nebo žlutavá, řidčeji zelená, žlutorůžová i červená. Samčí květy obsahují stejný počet tyčinek jako počet kališních a korunních lístků, v samičích květech je svrchní semeník rostlý ze 4- 8 plodolistů se 4-8 komůrkami, ve kterých je vždy po jednom vajíčku. Blizna obvykle přisedlá, bez čnělky. Samčí i samičí květy obsahují zbytky druhého pohlaví. V samičích jsou šípovitá nebo srdčitá staminodia, v samčích je zakrnělý semeník. Plodem je dužnatá kulovitá peckovice obsahující obvykle 4-6 semen. Zralé plody jsou obvykle červené, hnědé nebo černé, ale existují i zelené. Obsahují hojný olejnatý endosperm a jsou velmi jedovaté.

Pozor tedy, příznaky otravy jsou již po požití dvou bobulí!!

Květy opyluje hmyz, který je lákaný nektarem z nektárií uložených na bázi korunních lístků. Plody šíří ptáci. Na působivém vzhladu rostlin se podílejí

především listy. Jsou lesklé až voskové, mají zelenou barvu a někdy i bílé nebo žluté skvrny a lemování (tzv. panašování). Většina cesmín je neopadavých, ale u několika málo druhů listy opadají (např. cesmína přeslenitá *Ilex verticiliata*) a pak na nich ještě výrazněji vyniknou jejich barevné plody. Pokud je nesezobou ptáci, vydrží na keřích od září až do března. A nebo pokud si je nenastřiháme s větvemi na oblíbenou vánoční výzdobu. Cesmína roste v tropických, subtropických a v menší míře i mírných oblastech na obou polokoulích. Největší druhové zastoupení je v tropické Americe (300 druhů) a v jihovýchodní a východní Asii (jen v samotné Číně je na 200 druhů!). V Africe a na Madagaskaru je rod zastoupen jediným druhem (*Ilex mitos*), podobně v Austrálii (*Ilex arnhemensis*). Na Kanárských ostrovech a na Madeiře roste endemická cesmína kanárská (*Ilex canariensis*), která tam vytváří zcela ojedinělé velké cesmínové lesy. V Evropě rostou dva blíže příbuzné druhy - cesmína ostrolistá (*Ilex aquifolium*) a cesmína kolchická (*Ilex colchica*). Dalším příbuzným druhem je kavkazský endemit *Ilex stenocarpa*.

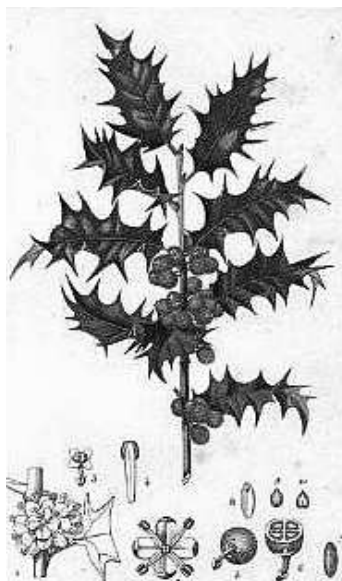
Cesmíny rostou spíše na vlhčích stanovištích a jsou rozšířeny od nížin do horských oblastí. Například v Andách vystupují až do nadmořské výšky 4000 m a množství endemických druhů je na vrcholech venezuelských stolových hor.

V ČR žádný druh cesmíny přirozeně neroste a nezplaňuje. Ale v sousedním Německu jsou plané rostoucí cesmíny a jsou chráněny.

Pro použití v našich zahradách jsou vhodné sice jen některé druhy, ale jejich sadovnická hodnota je nesmírně vysoká.

Cesmíny jsou od dávných dob spojeny s člověkem, a také proto jsou součástí mnoha pověstí, pověr a mytologických příběhů. Vážnost některým druhům cesmín přinesla kombinace tmavých listů a zářivě rudých červených plodů. Tmavě zelené listy, které uměly přestát tvrdou zimu, představovaly vitalitu a sílu přežít v těžkých podmínkách. Červené plody v různých kulturách většinou symbolizovaly krev, obětování či utrpení, a proto byly cesmíny váženými a chráněnými dřevinami. V lidových pověrách byla cesmína dokonce považována za kouzelnou rostlinu, která měla chránit před působením čarodějnic. Práh zhotovený ze dřeva cesmíny měl být dokonce zárukou, že se čarodějné síly nedostanou do domu. Dům ozdobený plody cesmíny měl být naopak pobídkou k dobrým duchům přírody, aby v domě všichni přečkali nevládné zimní období.

Ačkoliv nás jistě cesmíny zajímají spíše zahradnický a na předcházející řádce můžete pohlížet spíš s úsměvem, neodpustím si ještě jednu pověru:



*Cesmína obecná*  
(*ostrolistá*)

věřilo se totiž, že cesmíny pomáhají lidem hledat vnitřní sílu a odolávat malichernostem a pocitům méněcennosti.

Podobně jako u nás jmelí slouží v některých zemích, např. v západní Evropě a USA, větvička cesmíny obalená červenými plody jako symbol Vánoc.

Naše klimatické podmínky může dobře snášet hned několik druhů. Prakticky nejvíc se pěstují cesmína obecná (ostrolistá) (*Ilex aquifolium*), cesmína modrá *Ilex x meservae* (x značí křížence *I. rugosa* a *I. aquifolium*) a nebo pomaleji rostoucí cesmína vroubkovaná (*Ilex crenata*) a jejich četné kultivary. Ostatní druhy, které mohou v našich podmínkách prosperovat, mají více méně pouze sbírkový význam a v našich zahradních centrech se ani nenabízejí. Jako okrasné dřeviny jsou u nás nejčastěji pěstované různé kultivary cesmíny ostrolisté, případně její kříženec s cesmínou vrásčitou - cesmína modrá. Ve sbírkách botanických zahrad jsou ještě nejčastěji zastoupeny cesmína rohatá (*Ilex cornuta*), cesmína vroubkovaná (*Ilex crenata*) cesmína temná nebo americká (*Ilex opaca*) a jejich kultivary, z opadavých pak cesmína přeslenitá (*Ilex verticillata*).

Plody se dříve užívaly jako projímadlo, z kůry cesmíny ostrolisté a širokolisté se připravoval lep na ptáky. V době předkolumbovské severoameričtí Indiáni používali odvary určitých druhů cesmín pro své rituály a slavnosti. Jako první ji zpracovávali indiáni kmene Guaraní a později se prostřednictvím španělských kolonizátorů dostal do Evropy čaj maté. V lidovém léčitelství sloužil nálev z odporné hořké kůry a svíravých listů jako prostředek proti dně a revmatismu. Také snižoval horečku, posiloval vyčerpané tělo a pomáhal při bronchitidě. Dnes se nálev již nepoužívá. Všechny části rostliny jsou jedovaté a pro dospělého člověka je smrtelná dávka 20-30 plodů, pro dítě stačí jen několik. Při otravách se objevuje nevolnost, zvracení, horečka, ochrnutí, poškození ledvin, průjem a ospalost.

V Bachově terapii se používají květy, v homeopatii čerstvé listy. Listy cesmíny mají léčivé účinky – upravují hladinu cukru v krvi a podporují činnost ledvin.

Rostlina obsahuje flavonoidy (rutin), triterpeny, steroly a slizové látky.

Tvrdé a dobře soustružitelné dřevo cesmín se používalo pro soustružené výrobky, pro násady náradí a pro výrobu pevných vycházkových holí. Z cesmíny kolchické se používalo dřevo jako náhrada za drahé ebenové např. na pažby zbraní, zejména pušek.

Listy více než 60 druhů jsou používány na přípravu povzbuzujících nápojů. Nejznámější je cesmína paraguayská (*Ilex paraguariensis*), z které se dělá známé maté nebo také yerba maté. Tento čaj z listů posiluje obranyschopnost, obsahuje řadu minerálů, antioxidanty a také kofein. Správně se podává ve vydlabané tykvi a



*cesmína paraguayská*

pije se bambusovým nebo kovovým brčkem. Listy této cesmíny totiž obsahují 2% kofeinu, dále třísloviny, teofylin, silice a vitamín A, B a C. Pěstuje se v severní Argentině, severní Paraguayi a jižní Brazílii. Roste většinou v blízkosti řek a vyhovuje jí vlhké počasí a časté deště. Z dalších druhů jsou takto využívány některé jihoamerické druhy – např. *Ilex dumosa*, *Ilex amara*, *Ilex guayausal* a *Ilex tarapotina*, dále *Ilex vomitoria* na jihu USA a Mexiku, *Ilex yunnanensis* na hranicích Číny a Tibetu a *Ilex latifolia* v Číně a Japonsku.

Pokud seženete tu správnou cesmínu na výrobu maté, zde je recept:  
*30 g omytých a pokrájených listů cesmíny přelijeme 1 l vařící vody a necháme 20 min. louhovat. Potom čaj přecedíme a popijíme. Doporučuje se pít menší sklenička 2x denně.*

Cesmíny rostou spíše na vlhčích stanovištích a jsou rozšířeny od nížin až do horských oblastí. V Andách vystupují až do výšky 4000 m. Řada druhů roste jako endemity na vrcholech venezuelských stolových hor.

Chceme-li dosáhnout pěstitelských úspěchů při pěstění cesmín, musíme dodržet jejich požadavky. Proto je dobré si pořídit rostliny dvě – samčí i samičí. A stačí jim být od sebe vzdáleny do 20 m, není tedy nutné je mít těsně vedle sebe. Vybíráme jim místo chráněné před přímým větrem a slunečním svitem v zimním období, jako ostatně podobným stálezeleným bobkovišním a azalkám. Doporučuje se v zimním období mladé rostliny zakrýt stínovkou nebo chvojím. Ale pokud nám přeci jen omrznou, obvykle dobře obrůstají. Všeobecně jsou to rostliny stínomilné a polostínomilné, tím nebezpečím je pro ně spíš zimní než letní slunce. V létě slunce a sucho snesou lépe. Půda musí být bohatá na živiny a humus, může být písčité až hlinitá, ale dobře propustná, vlhká. Ale trvalé zamokření nesnášejí. Jsou spíše kyselomilné, tak při výsadbě přidáváme rašelínu. Ale nejdůležitější je pro cesmíny vlhkost a to nejen půdní, ale i vzdušná. Vyšší vlhkosti dosáhneme nejlépe pod vyššími stromy a na větší trávnickové ploše je nutné sousedství keřů. Ale blízkost velkých zpevněných ploch nebo velkých zdí domů, ze kterých v létě sálá horký vzduch, není pro cesmíny vhodná. Ani zavlažování v tomto případě nepomůže a cesmína na tom místě spíš živoří. Cesmína je velmi vhodná pro použití v městském znečištěném ovzduší, které jí kupodivu nevadí. Lze doporučit i celý živý plot z cesmín s různě vybarvenými i tvarovanými listy. Zimu přečká spolehlivě, pouze k mladým rostlinám můžeme přidat na zimu mulčovací kůru, která brání nadměrnému vlhku a uchrání tak kořeny před velkými mrazy. Jinak cesmíny lze úspěšně množit řízkováním. Pro odběr mladých řízků je nejvhodnější dobou květen, starší větve řízkujeme na přelomu června a července. Řízky odebíráme brzy ráno, když je ještě rosa a než je zasadíme, vložíme je buď do igelitového sáčku, nebo do zastíněné nádoby.

Někdy se cesmína zaměňuje pro podobnost ostnitě zubatých listů s mahónií cesmínolistou (*Mahonia aquifolium*). Ta však kvete výrazně žlutě a bobule jsou tmavě modré, listy jsou vejčité, pichlavé, zvlněné ale méně pevné než u cesmíny. Je také velmi jedovatá.

Již staří Římané posílali při oslavách slunovratu větvičky cesmíny svým přátelům coby důkaz náklonnosti a podobný je zvyk i u našich německých

sousedů. V encyklopediích se o cesmíně dočteme, že z ní byl uvinut trnový věnec na hlavě Ježíše Krista při jeho ukřižování. Měl symbolizovat královskou korunu a červené plody jeho prolitou krev. Křesťané považují cesmínu za symbol věčného života. Podle pověsti měl jeden trn z této koruny získat císař a český král Karel IV. a nechat ho zasadit do Svatováclavské koruny.

Jinak si myslím, že cesmína je také vděčný materiál aranžovací, především při tvorbě vánoční výzdoby, protože je trvanlivá, nekrotí se při sesychání a také je krásná zlatená. V sortimentu umělých květin se již prodávají větvičky cesmíny umělé a bývají k nerozeznání od čerstvé. Přiznám se, že nesnáším umělé květiny vůbec, ale tuto cesmínu jsem si pořídila již před lety a vždy jí o Vánocích použiji do čerstvých jehličin a jmelí ve velké kytici. Bylo mi líto každoročně okrajovat keřík cesmíny, která roste poměrně pomalu a takto by nedostala vůbec šanci se rozrůst.

*J.Knížková*

*Weby:*

abecedazahrady.cz  
hobby.idnes.cz

botany.cz  
wikipedia.cz

## **SLAVNOSTI LILÍ – FLEURS DE LYS 2013**

Lilie - květina králů Francie – se v letošním roce stala leitmotivem oblíbených květinových výstav v historických interiérech. Projekt Fleur de lys – Slavnosti lilí



postupně vyzdobily interiéry v památkových objektech na území krajů Jihočeského, Vysočina a Jihomoravského. Výstavy květinových vazeb byly v rámci celorepublikového projektu „Rok francouzské kultury“. Obliba aranžování květin v historických interiérech rok od roku stoupá. Letošní ročník navazoval na loňskou sérii úspěšných výstav věnovaných aranžím tulipánů v renesanci. Květ lilie (francouzsky Fleur de lys) byl vybrán záměrně, protože koresponduje s projektem o francouzské kultuře. První v řadě byla výstava v cisterciáckém klášteře Zlatá Koruna k výročí 750 let od jeho založení. A lilie je zároveň součástí znaku cisterciáckého řádu.

(Místa konání např. Zlatá Koruna, Kratochvíle, Netolice, Telč, Třeboň, Jaroměřice n.R., Vranov n.D., Slavonice, Veveří.)

Výstava ve Slavonicích se konala první týden v srpnu jako předposlední v řadě. Pro tuto příležitost poskytli prostory v nejkrásnějším renesančním domě na náměstí soukromí majitelé.

Bylo to neuvěřitelně šťastné spojení architektury a tisíců překrásných květin. Na výstavu bylo objednáno přes 400 liliových stvolů! Bohužel značně teplé počasí urychlovalo jejich zkázu.

Aranžování představilo způsob, jaký se používal v renesanci, a proměnu, která proběhla v baroku.

Při vernisáži hrála dobová hudba pod úžasnou diamantovou klenbou mázhauzu. Následoval zasvěcený výklad floristy Slávka Rabušice, který provázel návštěvníky prostorami v prvním patře.

Byl to neobyčejný zážitek!



Z.H.

## KLUBOVÝ ŽIVOT

### SEKCE KRÁSNÁ ZAHRADA

**Přednášky podzimního běhu cyklu „Krásná zahrada“**

- 2. listopadu 2013**      9<sup>00</sup> hod. – Ing. Kateřina Pospíšilová: Anglické zahrady  
13<sup>00</sup> hod. – zatím volné – možná obrázky ze Sicilie
- 7. prosince 2013**      9<sup>00</sup> hod. – Ing. Štěpánka Šmídová: Moderní užití trvalek  
13<sup>00</sup> hod. – Ing. Karel Štolc: Malaisie

**PODZIMNÍ SETKÁNÍ členů Hortiklubu i hostů se koná 23. listopadu 2013**

- 9<sup>00</sup> hod. – klubové zprávy  
10<sup>00</sup> hod. – následuje přednáška:  
Ing. J. Prouza: Zahrada + architektura + praxe  
Ing. V. Prouzová: Růžová hraběnka Marie Henriette

Přednášky i podzimní setkání členů Hortiklubu se koná v Krajinově posluchárně PŘFUK Praha 2, Benátská 2.

## SEKCE ARANŽOVÁNÍ

Termíny podzimního aranžování jsou zajištěny v Rokycanově ul. č.15 na tyto úterky:

**22.října 2013** – informace o tématu a event. potřebách dodá D.Velebová (604469771) nebo e-mail: [d.velebova@upv.cz](mailto:d.velebova@upv.cz).

**26.listopadu 2013** – aranžování s paní A. Hrdinovou: výroba svícnu na dřevěném podkladu.

Dřevěný podklad, kovový pod svíčku, přízdoby a chvojí zajistí paní Hrdinová, účastníci aranžování si sami přinesou svíčky dle vlastního výběru, pistole, nůžky a prodlužovačku.

Pokud chcete zajistit konkrétní barevnou přízdobu svícnu, tak požadovanou barvu je nutné nahlásit do 10.11. na e-mail: [jara.melicharova@seznam.cz](mailto:jara.melicharova@seznam.cz) nebo sms na tel.606929818.

*Jarmila Melicharová*

## JUBILEA

V druhém pololetí roku 2013 se dožívají kulatých a polokulatých narozenin tyto členky Hortiklubu:

Jaroslava Řeháková

Ing. Eva Molhancová

Ing. Jana Slavíčková

Jana Černá



**Přejeme všechno nejlepší a hodně zdraví do dalších let!**

## Botanická zahrada v Praze-Troji nabízí tyto akce:

- |                       |   |
|-----------------------|---|
| 5.10. – 28.10.2013    | Výstava „Stromy“– očima výtvarnice Pavly Dvorské (vědecké ilustrace i volná tvorba autorky) |
| 19. – 20.10.2013      | Podzimní hrátky s plody   |
| 31.10.2013            | Halloween   |
| 30.11.2013 – 5.1.2014 | Adventní a vánoční vazby (floristův rok aneb co potřebuje aranžér)                          |

---

Za věcnou správnost příspěvku ručí autor a redakční rada si vyhrazuje příspěvky krátit, stylisticky upravit a po dohodě s autorem eventuelně i doplnit.

Uzávěrka Zpravodaje č.128 je 1.12.2013.